

Добрица ЕРИЋ

КРУНА ОД КАСНОГ ЦВЕЋА

Ово је мој пети сонетни венац. То је круна моје позне и, несумњиво, последње љубави, најчудније и најтужније у мом животу, а можда и много више од тога. Посвећена је стварној, постојећој жени, жени од крви и меса и од праве пољске нежности, не жени које нема, већ жени које је било и које још има, коју сам изненада срео и заволео једног лета и која је потом морала отићи, пребрзо и предалеко, брже и даље него што су то мој побуњени разум и моје згрануто тело и утроба могли схватити, прихватити и помирити се с тим.

Првих дана сам виленио по завичају и лутао по многим местима, широм Србије, писао и добијао безумна и безнадежна писма, чекао телефонске позиве из непознате и неприхватљиве даљине као месечар, чак и сам се понекад јављао, иако је то било опемогућено неким безразложним разлозима. Брада ми је нагло седела, коса опадала као јесење лишће, ожарено сланом, а разне болести почеле су да се буде у разоружаном телу. Хронична несаница претворила се у бездане поноре, над којима сам се све чешће огледао као над страшним ждрелима која су ме неодољиво мамила и нестрпљиво ишчекивала.

Последња моја Нада и неутољива Вера у Жену, у Љубав, у једну Жену, Жену које има, и у велику вечну Љубав, о којој сањаре, још само последњи, ретки, романтичари, рушила се у поноре, поткопана леденим и безмерним морима даљине и празнине, што су се стравично размножавали и увеличавали између нас, као сам свемир. И тада сам схватио, преставши одједном да схватам све друго, а наонајмање нац несхватљиви растаиак, (иако он није био и надам се и сада да није — коначан) да ме само Песма може спасити. Али не било која и било каква песма, не обична, тужна једноставна и свакодневна песма јадиковка, већ Песма која би била нешто више од песме, нешто што ме мора пренути из заумља и пробудити и прожети цело моје зачарано и закаљуверено биће. И тада ми је пао на ум сонетни венац, и то не обичан, класични сонетни венац, већ неки нови, друкчији од свих, неко немогуће сонетно чудо, какво још нико није срочио.

Сонетног искуства већ сам имао: написао сам четири сонетна венца (од којих два, *Огрлицу од грлица* и *Кућу за мога брата*, врло компликована, са насловима у виду акростиха у сваком сонету, што је технички било веома тешко и често скоро неизводљиво) и препевао и омојио Прешернов *Сонетни венац*, па ми то не би било много тешко ни сада. Али хтео сам, кажем, нешто друго, нешто више, нешто што ни сам нисам још покушао.

Прво ми се јавио наслов *Берачи касног цвећа*, потом *Облаци белих рада* (због цвећа које смо брали минулог лета широм Србије), а онда

ми је синула *Круна од касног цвећа* и с њом и акростих магистрала од четрнаест слова, који гласи: МОЈОЈ БОБИ НА ДАР. Ни једног слова е, што ме је обрадовало, јер е је врло неугодно у акростиху, пошто врло мало употребљивих поетских речи почиње тим словом.

Сад је требало изабрати врсту стиха по броју слогова: да ли осмерац, пошто га дотад нисам имао, или десетерац, али не онај класични, из народних песама, који се ломе на четвртог слогу, већ онај мало новији, кога имам у *Огорици* и *Кући за мога брата*, који се ломе на средини, на петом слогу, и чини нешто свежији, пријатнији и умилнији звук, или ићи опет на једаестерац или дванаестерац, који имам у првом сонетном венцу: *Арија од које умиру славуји*.

Тада ми се јавила мисао о могућности да први стих сваког сонета буде и наслов-акростих тог сонета. Значи, стих би морао бити кратак и имати само четрнаест слова. Почео сам да бројим слокове и слова и закључио да је најпогоднији седмерац. То пре нисам имао и то ми се одмах допало, тим пре што ми је кратак стих пружао, а и захтевао, могућност и обавезу сажимања. Уз то, сваки наслов-акростих морао је да почне и да се заврши одређеним словом, која се, опет, морају подударати са словима у акростиху магистрала и самим тим стварају скоро неизводљиву обавезу римовања на оно слово којим се први стих, односно акростих сваког сонета завршава, и то први и трећи, други и четврти.

Пошто је прво слово у акростиху магистрала било М, а друго О, то је и први стих првог сонета морао почети словом М, а завршити се словом О. Био је то велики изазов и дивна игра, која је мало помало заварала и замаријала моју од туге помахниталу свест и почела је увлачити у врзино коло те нове чаролије, на шта је она дивљачки страшно пристала, јер притом није морала да се липи својих муча, својих чежњи и сумњи због вољене особе, већ да, мислећи баш о њој и наслађујући се стравичним физичким и духовним боловима, продужи у недоглед разговор с њом.

Први стих срочио сам врло лако и једноставно, без имало муче и без икаквих исправки, и он гласи: *Милосно лепо око*. То је стих од тачно четрнаест слова, пријатног звука и жељеног садржаја, с неопходним словима на почетку и на крају: М и О. Сад је већ машта узела маха и подхрањена тугом и жудњом кисела и испрела цео први сонет у једном даху. Последњи стих, који почиње словом О, морао је да крунише поентом први сонет, да пружи могућност за почетак другог сонета, да се заврши одређеним словом, словом Ј, и да има тачно четрнаест слова, пошто ће он сад бити акростих и наслов тог, другог сонета.

Ово је сад већ било уходано и прва четири сонета, срочена за четири дана, пружила су ми задовољство и благо, али грозничаво и болесничко смирење. Четврти сонет био је најлепши, просто сам га изгрцао и исцедио из мозга и из срца као што се педи вино из зрелог грозда, и одмах сам га исписао руком и послао оној којој је био посвећен у далеку, туђу земљу, с објашњењем и нацртом целог сонетног венца. Све дотле нисам био сигуран да ли ћу успети и нисам смео ништа да јој говорим, нити пишем, а сада сам већ био сигуран да ће иснасти нешто необично и лепо, нешто чудесно, како сам и желео, нешто што још нико ни на једном језику није успео, чак, верујем, ни покушао, нешто што је још у зачетку било достојно Љубави и Патње, и Жене због које се једна безумна туга претворила у тихе и складне музичке кутијице сонета. Знао сам да писма дуго путују, зато нисам издржао и казао сам јој све преко телефона већ прве ноћи пошто сам јој послао четврти сонет. Била је изненађена и пресрећна, и њена радост озарила је за тренутак и мене. Тада сам се с неким страсним пчелињим жаром зарио у пети сонет, који ме понео нежним и надахњујућим последњим стихом четвртог сонета и акростихом исто: *Јасико усамљена*, и ту су се, неочекивано, појавиле непремостиве тешкоће.

Прва слова у акростиху магистрала пружила су могућност за римовање првим сонетима, јер су се, случајем или срећом, подударала. Тај акростих у магистралама (петнаести сонет) почиње речју МОЈОЈ. Први стих првог сонета, који почиње словом М, завршава се словом О. Тим словом почиње други сонет, а завршава се словом Ј. Потом у посвети-акростиху у магистралама следи још по једно О и Ј: М — ојој, што даје могућност да се ти последњи, односно први стихови, који су, као што сам већ рекао, уједно и акростихови, или наслови, правилно римују: О са О, Ј са Ј, први и трећи стих, други и четврти. Али следећа слова у акростиху магистрала то не омогућавају, јер су различита и гласе БО-БИ. Значи, први и трећи стих друге строфе петнаестог сонета (магистрала), а то значи и одговарајући сонети (6. и 8.) који тим словима почињу, и завршавају се, могли би се некако извести како је замишљено и започето (мада је ред и ритам већ био изгубљен стихом *Јасико усамљена*, јер би тај стих морао да се заврши словом Б, али мени је било жао да га мењам па сам мало променио само акростих тог сонета, који гласи: *Јасико уз сам руб* и пружа могућност за наставак игре), али други и четврти стих могли да се римују, јер се слова О и И, из посвете у магистралама, којима треба да почињу и да се завршавају први и последњи стихови у одређеним сонетима (7. и 9.), никако не могу римовати.

То ме је много растужило и обесхрабрило, јер сам схватио да ће то тако бити и даље, пошто већина почетних слова у магистралама не пружа могућност за извођење моје првобитне замисли и постизање техничког, а самим тим и садржајног савршенства. Неколико дана сам узалудно лупао главом и покушавао све могуће и немогуће, да бих некако наставио оно што сам замислио и успешно започео, а онда сам се помирио са чињеницом да је то неизводљиво и пронашао делимично решење: онде где је то било могуће, где су се обавезна слова поклатала и пружала могућност правилног римовања, срицао сам онако како сам био и замислио, а онде где то слова нису дозвољавала, скраћивао сам наслов-акростих сонета настао, од првог стих, или сам смишљао прве стихове, а тиме и наслове-акростихове од по тринаест слова, тако да оно четрнаесто слово може да се дода слободно, по закону слова у акростиху магистрала, независно од наслова-акростиха одређеног сонета.

Тако је, у разарајуће-исцелитељском вихору туге и радости, после неколико недеља, довршена ова *Круна од касног цвећа*, мој најлепши и најдражи и најдоживљенији сонетни венац, и моја најискренија поема о Љубави и Патњи, о раздвојености и даљини, и о свим мраковима и аветима који су из те раздвојености и даљине излазили, и још излазе: моја, у то сам сигуран, права Лабудова песма. Исписао сам је дрхтавом руком и ситним рукописом на малим листићима, које сам узгред испртао и украсио нашим словима, иницијалима, и цвећем и класјем које сам јој брао по ранојесењим ливадама несанице, и својеручно направио необичну малу књижицу са браон корицама и пантљиком на којој висе мали медаљон: света богородица с мајншним Исусом у наручју, и то сам јој дао приликом њеног повратка у завичај. Држала је и читала безброј пута и ником није давала у руке танану књижицу са светим знаменом на траци за обележавање страница, али је, после месец дана, опет отишла и хаос је опет почео, а ја више нисам могао да напишем ни једну једину песму, а камо ли неки нови, спасоносни сонетни венац...

826.76-1

КРУНА ОД КАСНОГ ЦВЕЋА

1

Милосно лепо око
Изгреја изненада
Лете душом високо
Облаци белих рада.

Северна светлост плану
Низводно од понора
Одсјај града на длану
Летња, вечерња, зора.

Ево анђела белог
Причестиће нас соком
Отровног грожђа, знај.

Обасјало ме целог
Кротко милосно око
Осамне душе сјај!

2

Осамне душе сјај
Светиљка твоја чарна
Амајлију ми дај
Мајчице светлозарна.

Нек нас кроз рој пчела
Ева и Адам воде
До самог прапочела
У срце живе воде

Што неверицом клеше
Егзотични лук моста
Слећен над крвотоком.

Још безимена беше
А све већ с тобом поста
Јасно и високо.

Јасно ми и високо
Алем камен се вину
С чела и као соко
Над пустопољем сину.

Оплакали смо ћутке
Манастир и распеће
И све наше гугутке
И брали касно цвеће.

Већ пада са дрвећа
Иње, ал снег нам неће
Сакрити родни крај.

Овом круном од цвећа
Коју ти на главу мећем
Осветли завичај.

4

Осветли завичај
Сузама које гуташ
Вавдењски ми причај
Европу којом луташ.

Ту смо: чирак и свећа
Ливно и туга ланска
И ова залазећа
Земљица видовданска.

А сад се враћам таме
Вилењак или дервиш
И пребирам семена.

Чамотно чекам да ми
Авдијом затрепериш
Јасико усамљена.

5

Јасико усамљена
Алкама већ рањена
Слико неурамљена
Иконо оскрнављена.

Ко ли то испреплета
Одсјаје наших лица
У сјају касног лета
Звезданих падалица.

Све самљи сваког трена
А лишће већ се злати
Мази га месец жут.

Радост ми поста пена
Ускоро нећу ни знати
Беше ли неки кут.

6

Беше ли неки кут
И липе уместо храма
Одатле блиста пут
Јеленски пут ка нама.

Ето, ненадна, то је
Иова милосне ера
Епске нежности што је
Кренула пут севера.

Изаћи у ноћ сад
Лутај кроз твоју сетну
Унсалу као сена.

Гледај у месец млад
Да нам се погледи сретну
Освани озарена!

7

Освани озарена
Срмом што сја у трави
Власина негде дрема
А језеро се плави.

Изводно према југу
Извори и пугање
Огрезло у тугу
Заспало бело Врање.

Ако се прене Митке
Рано из неспокоја
Ето ме у твој скут.

Ноћи су сабље бритке
Ајде, љубави моја
Буди ми млечни пут!

8

Буди ми млечни пут
У плавет ме окрени

Да нађем, загрцнут
Извор у васељени.

Мистично би и оста
Име с три презимена
Време великог поста
Острва безимена.

Дође и мину лето
И зађе у осоје
Љуштүра озвездана.

А сад вијамо светом
То страшно сунце које
Изгрева из океана.

9

Изгрева из океана
Земља хладна и чиста
Горда, неопевана
Ранама Новог Христа.

Ено и белог друма
Вијуга у сванућа
А близу њега шума
И у тој шуми кућа.

У кући телефон звони
Као у васиони
Ти ми се одазвала!

Етером моји крици
У мојој слушалици
Неиспакана Унсала.

10

Неиспакана Унсала
Евангеље по нама
И тишина корала
Скривених међ звездама.

Пишемо дуга писма
Лист по лист, вал по вал
Ал биће дужа зима
Каже ми први ждрал.

Артички лед већ креће
На нас из мореуза
И мрзне празан длан.

Свака капљица среће
Кошта хиљаду суза
А на југу сад зри лан.

11

А на југу сад зри лан
Нар и у нару црв
Азијски ајгир вран
Језди кроз моју крв.

У души мртво село
Гробље, господњи луг
Упарложено чело
Зарђао ми плуг.

Рано одоше ласте
И поче тихи помор
Аишћа по авлијама.

А у грлу ми расте
Неизрециви понор
Даљина међу нама.

12

Даљина међу нама
Амбиси око чела
Љиљани у ранама
Израсли усред ждрела.

Наићи бар кад усним
Ако те игде има
Мелем си ми на усни
Ексери под ноктима.

Бурђевданску те срећем
Узводно од југа
Нагу крај морског жала.

А са севера креће
Мраз или нека друга
Антартичка ала.

13

Антартичка ала
Немила моја гонџа
Ти си јој име дала
Апостолска самођа.

Речи су непорочне
Теби дар, мени лек
И тако нек нам почне
Чудесни трећи век.

Кад си ми болу зора
Антартичка час, час тропска
Аманетуј ми дан.

Ледена ноћна мора
Аждаја препотопска
Раскомада ми сан.

14

Раскомада ми сан
А преосветли лик
Скандинавски бездан
Корални жртвеник.

Отуд ми шаљеш птице
Мудрост и равнотежу
А глас свој преко жице
Дајеш ми ко крв свежу

Ако нам разоблаче
Небеса трећи петли
Именуј дан сведоком:

Со и хлеб да присмачем
Ал да ми при том светли
Милосно лепо око!

15

Милосно лепо око
Осамне душе сјај
Јасно ми и високо
Осветли завичај.

Јасико усамљена
Беше ли неки кут
Освани озарена
Буди ми млечни пут.

Изгрева из океана
Неисплакана Унсала
А на југу сад зри лан.

Даљина међу нама
Антартичка ала
Раскомада ми сан!